

УДК 94:327.5

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-26-5>

Отрош М.І.

<https://orcid.org/0009-0007-3658-5871>

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І СУЧАСНИЙ СТАН ГРУЗИНО-ПІВДЕННООСЕТІНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

У статті досліджуються причини виникнення грузино-південноосетинського конфлікту, показано фази його розвитку та сучасний стан. Грузино-південноосетинське протистояння розпочалося ще в період існування СРСР. Воно переросло у збройний конфлікт 1991-1992 рр., який закінчився поразкою грузинських військ і встановленням Південною Осетією за допомогою військової підтримки Росії контролю над територією цієї автономної області. З того часу Південна Осетія стала де-факто незалежною державою, яка практично опинилася поза владою грузинського уряду.

Після цього розпочався багаторічний переговорний процес, який, на жаль, не приніс бажаних результатів у врегулюванні грузино-південноосетинського конфлікту. Зважаючи на це, Грузія зробила у серпні 2008 р. невдалу спробу силового відновлення контролю над Південною Осетією. Це призвело до п'ятиденного російсько-грузинського збройного конфлікту, під час якого Південна Осетія за допомогою росіян встановила повний контроль над усією своєю територією. Невдовзі по тому Південна Осетія була визнана незалежною державою з боку РФ та деяких її сателітів, а російські військовослужбовці стали дислокуватися фактично по всій території цієї колишньої Південно-Осетинської автономної області.

Незважаючи на такий розвиток подій, Грузія по праву вважає Південну Осетію своєю територією, окупованою Росією. Абсолютна більшість держав світу, зокрема Україна, підтримують територіальну цілісність Республіки Грузія, складовою частиною якої є колишня Південно-Осетинська автономна область. Враховуючи високий рівень російської присутності у Південній Осетії, можна прогнозувати, що в недалекому майбутньому Росія повністю поглине цю грузинську територію та включить її «на прохання осетинців» до свого складу в якості ще одного суб'єкта федерації.

Ключові слова: *Південна Осетія, Грузія, грузино-південноосетинське протистояння, грузино-південноосетинський збройний конфлікт 1991-1992 рр., переговорний процес щодо врегулювання грузино-південноосетинського конфлікту, п'ятиденний російсько-грузинський збройний конфлікт 2008 р., військова присутність РФ у Південній Осетії.*

Суперечності та напруженість у грузино-південноосетинських відносинах мають давню історію. З особливою силою міжетнічні відносини між грузинами та осетинами загострилися в останні роки горбачовської перебудови напередодні розпаду СРСР, що в подальшому стали своєрідним приводом грузино-південноосетинської війни 1991-1992 та наступні роки. З того часу грузино-південноосетинський конфлікт не вщухає і донині. Всебічний аналіз усіх фаз цього конфлікту та його врегулювання має, на наш погляд, не лише теоретичне, але й практичне значення, особливо в контексті повернення Україною під своє територіальне верховенство усіх своїх територій, тимчасово окупованих Російською Федерацією (РФ).

Джерельною базою цього дослідження стали критично осмислені останні праці та публікації зарубіжних і вітчизняних авторів, які висвітлюють грузино-південноосетинський збройний конфлікт з різних позицій, та відповідні офіційні документи, що мають безпосереднє відношення до врегулювання згаданого конфлікту. В процесі опрацювання джерельного матеріалу ми ставили за мету при підготовці цієї статті провести всебічний аналіз історичного контексту грузино-південноосетинського протистояння, дотримуючись при цьому наукової істини та неупередженості при висвітленні його причин і наслідків.

Перші згадки про Осетинське царство належать до X ст. У 1749 р. до Петербургу прибуло осетинське посольство, яке звернулося до імператриці Єлизавети з проханням про прийняття осетинів у російське підданство, однак Осетія була приєднана до Росії лише за часів правління Катерини II у 1774 р. Під час адміністративної реформи 1843 р. Осетію було розділено на Північну і Південну, до того ж остання увійшла до Тифліської губернії Російської імперії як осетинський округ. З того часу осетинці стали розділеною нацією.

Після двох революцій (лютневої і жовтневої) 1917 р. в Росії у Тіфлісі (Тбілісі) 26 травня 1918 р. була проголошена Грузинська Демократична Республіка, частиною якої стала Південна Осетія. У період громадянської війни 1918-1921 рр. у Росії осетинці здебільшого підтримували більшовиків, в той час як переважна більшість грузинів були проти них. Виступи осетин неодноразово придушувалися грузинськими військами. 16 лютого 1921 р. більшовицький Ревком Грузії проголосив Грузинську Радянську Соціалістичну Республіку і звернувся з проханням про військову допомогу до уряду РРФСР. Населення Південної Осетії у більшості своїй виступило на боці радянських військ, які за допомогою осетинів у березні 1921 р. скинули уряд Грузинської Демократичної Республіки. 20 квітня 1922 р. (після радянзації Грузії та встановлення у Закавказзі радянської влади) частина осетинської території (Південна Осетія зі столицею Цхінвалі) була включена до складу Республіки Грузії на правах автономії, що згодом отримала назву «Південно-Осетинська автономна область», загальна площа якої становить 3900 км².

З 12 березня 1922 р. по 5 грудня 1936 р. Грузинська Радянська Соціалістична Республіка (ГРСР) була частиною Закавказької Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (ЗСФРР), яка на підставі Союзного договору від 30 грудня 1922 р. увійшла до складу СРСР. 5 грудня 1936 р. ЗСФРР була скасована. Статус Південної Осетії у складі Грузинської Радянської Соціалістичної Республіки регулювався Законом «Про Південно-Осетинську автономну область» від 12 листопада 1980 р. Стаття 3 цього Закону встановлювала, що «територія Автономної області не може бути змінена без згоди Ради народних депутатів Південно-Осетинської автономної області».

У роки горбачовської перебудови другої половини 80-х рр. XX ст. і початком процесу дезінтеграції СРСР у Грузії відбулося суттєве загострення

етнонаціональних проблем. У Південно-Осетинській автономній області як складовій частині Грузинської РСР кількісно домінувало осетинське населення, однак у торгівлі та освіті переважну більшість становили грузини. У владній структури осетини практично не допускалися. Вони гостро відчували дискримінацію, тому в Південній Осетії міцніло прагнення народу возз'єднатися зі своїми побратимами, які мешкали у Північній Осетії, що перебувала у складі Російської РФСР. У цей час почастишали виступи осетинів, що переростали у заворушення з вимогою виходу Південно-Осетинської автономної області зі складу Грузії та возз'єднання з Північною Осетією. Ці події в часі збіглися з активізацією у самій Грузії націоналістичних сил, що виступали за вихід зі складу СРСР. У Південно-Осетинській автономній області почастишали випадки зіткнення між грузинами та осетинами. Згідно з даними радянського перепису населення за 1989 р., чисельність мешканців Південно-Осетинської автономної області становила 98 тис. осіб: з них 65,2 тис. осетинів, 28,5 тис. грузинів, 2,1 тис. росіян, решта – представники інших національностей.

10 листопада 1989 р. відбулася 12 сесія Ради народних депутатів Південно-Осетинської автономної області 20 скликання, на якій було прийнято рішення про надання осетинській мові статусу державної на всій її території та про перетворення її на автономну республіку у складі Грузинської РСР. 16 листопада 1989 р. Президія Верховної Ради Грузинської РСР анулювала ці рішення як такі, «що не відповідають закону», Грузією прокотилася хвиля антиосетинських настроїв. Наприкінці 1989 р. грузинська влада ввела до Цхінвалі підрозділи міністерства внутрішніх справ Грузії. Слабкість союзного центру дала можливість керівництву Грузії спробувати вирішити південноосетинську проблему силою і не лише завадити виходу Південної Осетії зі складу Грузії, але й ліквідувати Південно-Осетинську автономну область взагалі. Міжетнічні зіткнення в Цхінвалі були припинені лише після втручанням внутрішніх військ СРСР, однак посилювався тиск на осетинів, які мешкали в інших частинах Грузії.

9 березня 1990 р. Верховна Рада Грузинської РСР прийняла постанову «Про гарантії захисту державного суверенітету Грузії», в якій оголосила «незаконним» Союзний договір від 30 грудня 1922 р. про утворення СРСР. Після цього 20 вересня 1990 р. Рада народних депутатів Південно-Осетинської автономної області (посилаючись на Закон СРСР «Про порядок вирішення питань, пов'язаних з виходом союзної республіки з Союзу РСР» від 3 квітня 1990 р., у статті 3 якого, зокрема, говорилося, що «за народами автономних республік і автономних утворень зберігається право на самостійне вирішення питання про перебування в Союзі РСР або у союзній республіці, яка виходить з його складу, а також на постановку питання про свій державно-правовий статус») [1] прийняла Декларацію про національний суверенітет і проголосила створення Південно-Осетинської Радянської Республіки (ПОРР) у складі СРСР,

а також кваліфікувала придушення грузинськими військами південноосетинського повстання 1920 р. як «геноцид осетинського народу». Керівництво Грузії не визнало цю «республіку». 28 жовтня 1990 р. у Тбілісі на виборах до Верховної Ради Грузії перемогу отримав блок Звіада Гамсахурді. 14 листопада 1990 р. Верховна Рада Грузії прийняла Закон «Про оголошення перехідного періоду в Республіці Грузія», який скасовував дію усіх законодавчих актів СРСР і всі договори, укладені Грузією після лютого 1921 р.

9 грудня 1990 р. відбулися вибори до Верховної Ради самопроголошеної Південно-Осетинської Радянської Республіки, які етнічні грузини бойкотували. У відповідь Верховна Рада Грузії 11 грудня 1990 р. ліквідувала Південно-Осетинську автономну область (ПОАО), розпустила її виборні органи та поділила територію колишньої ПОАО на 6 адміністративних районів Грузії. Для наведення конституційного порядку на території Південної Осетії президент Грузії З. Гамсахурдіа направив у січні 1991 р. грузинські війська у Цхінвали та Джавський район Південної Осетії. Внаслідок збройних грузино-південноосетинських зіткнень, що відбулися 6 січня того ж року в Цхінвали та інших населених пунктах Південної Осетії, загинули і були поранені сотні осетинів і грузинів, переважно мирних жителів. Велика кількість осетинських і грузинських родин стали біженцями. За таких обставин населення Південної Осетії бойкотувало референдум з питання незалежності Грузії, що проходив 31 березня 1991 р., однак перед цим воно взяло участь у загальносоюзному референдумі 17 березня 1991 р., на якому 72% висловилися за збереження СРСР. Водночас Грузія відмовилася від проведення загальносоюзного референдуму щодо збереження СРСР.

9 квітня 1991 р. Грузія вийшла зі складу СРСР. Мешканці Південної Осетії у переважній своїй більшості не хотіли залишатися у складі Грузії. Збройні зіткнення осетинів з грузинами, незважаючи на запроваджений грузинською владою надзвичайний стан і комендантську годину, набували все більш масштабного і жорсткого характеру. Осетини Південної Осетії за підтримки осетин Північної Осетії як складової частини РФ створили загони своєї «осетинської національної гвардії». Військові зіткнення між Грузією і Південною Осетією продовжувалися протягом 1991-1992 рр., однак дії грузинської сторони сковувалися присутністю у Цхінвалі частин Радянської армії, підконтрольних уряду РФ. 19 січня 1992 р. у Південній Осетії (у районах, не зайнятих грузинськими військами) відбувся референдум з питання «Про державну незалежність та (або) возз'єднання з Росією», під час якого більшість мешканців регіону висловилося за незалежність і возз'єднання з Північною Осетією РФ.

У січні 1992 р. у Грузії відбувся державний переворот, внаслідок якого З. Гамсахурдіа був позбавлений президентської посади. З Тбілісі він втік спочатку на свою малу батьківщину в Мегрелію, а звідти у Чечню до Джохара Дудаєва. Внаслідок перевороту в Тбілісі була створена Військова рада Грузії на

чолі з Тенгізом Кітовані та Джабою Іоселіані. На початку березня 1992 р. з Москви до Тбілісі прибув Едуард Шеварднадзе, який 10 березня того ж року очолив Державну раду Грузії (до неї увійшли також лідери Військової ради Т. Кітовані та Д. Іоселіані), а влітку 1992 р. став головою Верховної Ради Грузії. Нове грузинське керівництво в особі Е. Шеварднадзе, Т. Кітовані та Д. Іоселіані у відносинах з осетинами продовжило курс поваленого президента З. Гамсахурдії та намагалося силою встановити контроль над «Цхінвальським регіоном». На літо 1992 р. грузино-південноосетинський конфлікт різко загострився.

21 червня 1992 р. уряд РФ виступив із заявою, в якій говорилося, що ескалація збройного конфлікту у Північній і Південній Осетії досягла критичної межі. У заяві підкреслювалося, що силові дії, направлені на витіснення негрузинського населення з території Південної Осетії, грубо порушують права людини, збільшують потік біженців до Північної Осетії, яка є частиною РФ, а це завдає безпосередньої шкоди безпеці Росії. Уряд РФ рішуче наполягав на негайному припиненні вогню, відведенні збройних формувань обох сторін від лінії зіткнення, на припиненні дій терористичних угруповань і запропонував негайно розпочати переговори за участю представників Грузії, Південної Осетії, Росії та Північної Осетії з метою пошуку шляхів політичного вирішення південноосетинської проблеми [2, с. 29].

Під тиском Росії Грузія змушена була розпочати переговори з Південною Осетією. 22 червня 1992 р. у Дагомисі розпочалися чотиристоронні переговори щодо південноосетинської проблеми за участі Росії, Грузії, Південної Осетії та Північної Осетії, за результатами яких 24 червня того ж року була підписана Дагомиська угода про принципи врегулювання грузино-осетинського конфлікту [3, с. 25]. З моменту її підписання конфліктуючі сторони зобов'язалися вжити всі заходи для припинення збройних зіткнень і повного припинення вогню 28 червня 1992 р. З цієї дати і протягом трьох діб протиборчі сторони зобов'язані були вивести свої збройні формування з метою утворення коридору для роз'єднання протиборчих сил.

З метою демілітаризації району збройних зіткнень і виключення можливості втягнення збройних сил РФ у конфлікт російській стороні протягом 20 днів з моменту припинення вогню і розведення протиборчих сторін Грузією було запропоновано вивести дислоковані в районі Цхінвалі 37-й інженерно-саперний полк і 292-й окремий бойовий вертолітний полк. Для забезпечення контролю за припиненням вогню, виведенням збройних формувань, розпуском сил самооборони і режимом безпеки у зазначеній зоні Дагомиською угодою передбачалося створення Змішаної контрольної комісії (з представників чотирьох сторін – Грузії, Південної Осетії, Росії та Північної Осетії), яка повинна була здійснювати свої функції у взаємодії з групою військових спостерігачів. При Змішаній контрольній комісії були створені Змішані сили з підтримання миру. У Дагомиській угоді (ст. 4) також говорилося, що сторони

негайно розпочнуть переговори щодо економічної відбудови районів, які перебувають у зоні конфлікту, та створення умов для повернення біженців, а також про те, що сторони вважають неприпустимим застосування економічних санкцій і блокади, будь-які інші перешкоди на вільному шляху руху товарів, послуг і людей та зобов'язуються забезпечити умови для надання гуманітарної допомоги населенню.

14 липня 1992 р. у зону конфлікту для роз'єднання конфліктуючих сторін було введено Змішані сили з підтримання миру (ЗСПМ) у складі трьох батальйонів – російського, грузинського та осетинського (останні два фактично були сформовані з місцевого населення Південної Осетії). Місія спостерігачів від ОБСЄ була розміщена в Цхінвалі. За таких умов збройні зіткнення були зупинені, однак Грузія втратила контроль над більшою частиною Південної Осетії, так що грузино-південноосетинський конфлікт не був врегульований, а тільки заморожений. Південна Осетія опинилася в грузинській економічній і транспортній блокаді, тому постачання і зв'язки із зовнішнім світом здійснювалися через Владикавказ – столицю Північної Осетії. Позиції грузинської й осетинської сторін абсолютно не співпадали у питанні політико-правового статусу Південної Осетії: у Цхінвалі не бажали визнавати контроль з боку Тбілісі, а грузинська сторона твердо стояла на позиції територіальної цілісності Грузії. Не вирішувалося й питання щодо повернення до своїх домівок біженців, як грузинів, так і осетинів.

14 вересня 1993 р. уряди РФ і Грузії уклали угоду про економічну відбудову районів у зоні грузино-осетинського конфлікту [4, с. 50]. В угоді сторони визначили суму витрат на виконання загального обсягу робіт з економічного відновлення районів у зоні конфлікту; дві третини цих витрат поклалися на грузинську сторону, а одна третина – на російську. 31 жовтня 1994 р. у Москві відбулась зустріч представників Грузії, Південної Осетії, Росії та Північної Осетії за участі ОБСЄ з питань подальшого розвитку процесу мирного врегулювання грузино-осетинського конфлікту і відновлення роботи Змішаної контрольної комісії (ЗКК). На цій зустрічі було прийнято положення про ЗКК, що повинна була стати постійно діючим органом чотирьох сторін, які брали участь у врегулюванні конфлікту та ліквідації його наслідків [5, с. 2].

19-20 червня 1995 р. у Тбілісі та Цхінвалі проводилося чергове засідання Змішаної контрольної комісії, під час якого конфліктуючі сторони висловили готовність розпочати не пізніше 5 серпня поточного року обговорення правових основ статусу Південної Осетії та державного устрою Грузії, виходячи з принципів територіальної цілісності держави та міжнародної практики заохочення й захисту прав і свобод національних меншин [6, с. 76]. У жовтні 1995 р. у Владикавказі на зустрічі представників Росії, Грузії, Південної Осетії та спостерігачів ОБСЄ було досягнуто домовленості щодо анулювання рішень грузинського парламенту від 11 грудня 1990 р. про позбавлення Південної Осетії статусу автономної області та скасування її виходу зі складу Грузії.

13 грудня 1995 р. у Москві відбулися переговори політичних експертів грузинської і південноосетинської сторін за посередництва Росії та за участі представників ОБСЄ і Республіки Північна Осетія-Аланія, результатом яких став погоджений у попередньому порядку проект Меморандуму про першочергові кроки щодо забезпечення безпеки і зміцнення взаємної довіри між сторонами в грузино-осетинському конфлікті. Документ був переданий на розгляд керівництва сторін [7, с. 27].

16 травня 1996 р. Меморандум про заходи щодо безпеки та зміцнення взаємної довіри сторін грузино-осетинського конфлікту був підписаний у Кремлі [8, с. 52]. Цей документ виключав застосування сили як засобу вирішення конфлікту, однак він не був міжнародно-правовою угодою і декларував лише певні наміри сторін. Він, зокрема, містив розпливчасті положення про територіальну цілісність держав і водночас про право націй на самовизначення, в ньому нічого не говорилося про те, як вирішувати питання щодо правового статусу Південної Осетії, хоча суть конфлікту крилася саме в цій проблемі. Південна Осетія продовжувала наполягати на наданні їй у складі Грузії статусу республіки з максимально широкими правами, а також вимагала відновлення колишніх адміністративних меж своєї автономії, тобто таких, якими вони були до початку збройного протистояння, оскільки під час конфлікту контроль південноосетинської влади зусиллями Тбілісі звужився і розповсюджувався лише на райони з переважно осетинським населенням.

Не сприяв урегулюванню конфлікту і стан російсько-грузинських відносин. З першим грузинським президентом З. Гамсахурдією не вдалося вибудувати відносини ні радянському, ні згодом російському керівництву. Причиною цього було втягнення союзного центру, а потім Росії в процес розділення протиборчих сторін і наступне врегулювання грузино-абхазького і грузино-південноосетинського конфліктів, а також, можливо, з огляду на «суперечливі» особистісні якості тодішнього грузинського керманіча. Після його повалення, з приходом до влади в 1992 р. Е. Шеварднадзе, російська сторона плекала надію налагодити російсько-грузинський діалог, однак цього не сталося.

За майже 12 років свого правління в Грузії (з середини 1992 р. до кінця 2003 р.) Е. Шеварднадзе не вирішив жодної проблеми, хоча на нього більшість грузинів спочатку й покладали великі надії як на рятувальника нації. Однак Е. Шеварднадзе не зміг не тільки скільки-небудь покращити соціально-економічне становище населення країни, а й показав повне безсилля у питанні збереження територіальної цілісності Грузії. У часи правління Е. Шеварднадзе Грузія балансувала між Росією і Заходом, а також останньою (лише в 1993 р.) з новоутворених незалежних держав-учасниць СНД вступила до цієї Організації. Це був тактичний хід Грузії, яка за допомогою СНД сподівалась вирішити на свою користь грузино-південноосетинський і грузино-абхазький конфлікти. Якби не ці сподівання грузинської сторони, то вельми вірогідно, що Грузія так і залишилася б поза межами СНД.

На думку більшості російських авторів, вступивши за часів правління Е. Шеварднадзе до СНД, офіційний Тбілісі через дійсні й надумані проблеми у грузино-російських відносинах постійно ініціював різного роду скандали і багаторазово шантажував Москву погрозами не приїхати на черговий саміт глав держав СНД. При цьому, на думку росіян, грузино-російська конфронтація все частіше супроводжувалася демонстративними заявами грузинських високопосадовців про бажання Грузії якомога швидше вступити в НАТО. Грузія також поступово просувалася у напрямку зміни своїх зовнішньополітичних орієнтирів і її політична еліта зробила зрештою свій вибір на користь стратегічної співпраці з США.

У цьому контексті заради об'єктивності необхідно сказати, що за напруженість у грузино-російських відносинах відповідальна не Грузія, а виключно Росія. У російській зовнішній політиці щодо Грузії у пострадянський період бракувало чітких політичних цілей і завдань щодо їх забезпечення, невизначеність на початковому етапі позиції російського керівництва та неузгодженість в діях Москви щодо Тбілісі. Підтримка Кремлем (явна і ще більшою мірою прихована) південноосетинських і абхазьких сепаратистів сприяла поступовому створенню у грузинського населення образу ворога в особі Росії, а серед політичних партій країни, зокрема опозиційних, не стало жодної, яка б виступала за орієнтацію на Росію. Зрештою політичні кола Росії визначилися з баченням формату двосторонніх відносин з Грузією і зробили вибір на користь помірної конфронтації, яка час від часу загострюється.

Повертаючись до аналізу ситуації у невизнаній Республіці Південна Осетія, необхідно зауважити, що там є своя конституція і діє двопалатний парламент, а з 1996 р. запроваджено посаду президента. Перші президентські вибори відбулися у Південній Осетії 10 листопада 1996 р., президентом був обраний Л. Чибіров. За час свого правління він за посередництва російської сторони мав декілька зустрічей з Е. Шеварднадзе, на яких обговорювалися різні аспекти шляхів урегулювання конфлікту. Наприкінці 2001 р. у Південній Осетії відбулися чергові президентські вибори, президентом був обраний Е. Кокойти (Кокоев), який назвав одним з пріоритетів Південної Осетії інтеграцію з Росією. За час його президентства у Південній Осетії (так само, як і в Абхазії) почалася масова видача російських паспортів жителям регіону на підставі прийнятого в РФ 1 червня 2002 р. нового закону про громадянство, що надав право колишнім громадянам СРСР, які залишилися після розпаду Радянського Союзу без громадянства, обміняти радянські паспорти на російські. Майже половина населення Південної Осетії отримала тоді російське громадянство.

Накопичення невирішених соціально-економічних та інших внутрішньодержавних проблем призвели в Грузії до зростання народного невдоволення, яке вилилося зрештою в державний переворот наприкінці 2003 р., названий її авторами та учасниками «революцією троянд». М. Саакашвілі, який став внаслідок цих подій з січня 2004 р. президентом

Грузії, зайняв відверто проамериканську позицію і став проводити антиросійський курс. Так, у грудні 2005 р. у Грузії була опублікована «Національна військова стратегія», в якій російські військові бази і російські миротворці були названі в числі загроз Грузії. Зовнішньополітичними пріоритетами Грузії були проголошені вступ до ЄС і НАТО, а головним внутрішньополітичним завданням залишалось відновлення територіальної цілісності держави. У червні 2004 р. Грузія збільшила у зоні конфлікту кількість своїх військовослужбовців і перекинула до Цхінвальського району важку техніку. У серпні того ж року розпочалися кровопролитні зіткнення. Грузинські військові намагалися встановити контроль над стратегічними висотами навколо Цхінвалі, однак, зазнавши втрат, змушені були відступити.

У середині 2000-х рр. занепокоєність Південної Осетії, так само як і Абхазії, була пов'язана не лише з войовничою риторикою вищих посадових осіб Грузії щодо врегулювання відносин Тбілісі з цими бунтівними регіонами, але й з поспішною підготовкою і технічним переоснащенням грузинських збройних сил, активним фінансуванням військових програм Грузії Сполученими Штатами та деякими іншими країнами НАТО. Грузія намагалася відповідати стандартам НАТО для вступу до цієї військової організації активно готувалася до розв'язання, зокрема за потреби і військовими методами, грузино-південноосетинського і грузино-абхазького конфліктів.

15 лютого 2006 р. парламент Грузії прийняв постанову про припинення миротворчої операції в зоні грузино-осетинського конфлікту, а дії Росії в регіоні розцінювалися в цьому документі як інтервенція. 18 липня 2006 р. грузинський парламент прийняв постанову про негайне виведення російських миротворців з території країни. Прийняття цього документу було викликане діями Росії, яка, на думку грузинської сторони, під виглядом ротації російських військ у складі Змішаних сил з підтримання миру в зоні грузино-осетинського конфлікту ввела 31 травня 2006 р. через невідконтрольний грузинам Рокський тунель додаткові війська в регіон. Наприкінці 2007 р. російські військові були виведені з Грузії, а російські миротворці за Дагомиською угодою залишилися у Південній Осетії і за мандатом СНД в Абхазії.

Дещо раніше, а саме 12 листопада 2006 р., у Південній Осетії були одночасно проведені на основі конституції цієї республіки президентські вибори (там вдруге перемогу отримав Е. Кокойти) і референдум про незалежність на території, підконтрольній південноосетинській владі. На референдум було винесено питання: «Чи погоджуєтесь Ви з тим, щоб республіка Південна Осетія зберегла свій нинішній статус незалежної держави і була визнана міжнародним співтовариством?» Більшість населення на цій території висловилося за незалежність Південної Осетії. Майже одночасно на підконтрольній грузинській владі території Південної Осетії також пройшли президентські вибори (там переміг Д. Санакоєв). Кожний з обраних (і Е. Кокойти, і Д. Санакоєв) приніс присягу південноосетинському народу,

претендуючи на владу на всій території Південної Осетії та звинувачуючи протилежну сторону в колабораціонізмі відповідно з Грузією і Росією [9, с. 165].

У свою чергу РФ оголосила 6 березня 2008 р. про вихід з режиму заборони торгово-економічних і фінансових зв'язків з Абхазією. Більше того, 16 квітня 2008 р. президент В. Путін, прикриваючись заявленою тезою турботи про російських громадян, дав доручення своєму уряду надати конкретну підтримку Південній Осетії та Абхазії, включаючи організацію співробітництва у різних сферах, зокрема із залученням російських регіонів. І це незважаючи на те, що за день до того, а саме 15 квітня 2008 р., Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію 1808, яка підтвердила підтримку державами-членами ООН суверенітету і територіальної цілісності Республіки Грузія.

3 липня 2008 р. сталася подія, яка ще більше загострила ситуацію в Південній Осетії: невідомі обстріляли автомашину глави «альтернативного», прогрузинського уряду Південної Осетії Д. Санакоєва. У Цхінвалі розцінили це як провокацію і привід для нападу, окрім того грузинською стороною розпочалися обстріли південноосетинської столиці. 8 липня 2008 р. над територією Південної Осетії з'явилися російські літаки. МЗС РФ пояснило їх появу прагненням перешкодити «розвитку ситуації за силовим сценарієм». Російсько-грузинські відносини опинилися на межі розриву, а між грузинськими і південноосетинськими військами з кінця липня 2008 р. велись перестрілки, що змусило частину мешканців Південної Осетії залишати зону конфлікту.

Наприкінці липня – початку серпня 2008 р. ситуація в зоні конфлікту значно загострилася. Обидві сторони звинувачували одна одну в початку воєнних дій. У ніч з 7 на 8 серпня 2008 р. грузинські війська розпочали штурм Цхінвалі. За три дні до початку бойових дій влада Грузії вивезла практично все грузинське населення з сіл, розташованих навколо Цхінвалі, перетворивши ці населенні пункти в міцний укріпрайон, до якого були перекинуті сухопутні війська з важкою військовою технікою. Грузинська операція проти Південної Осетії отримала назву «Цмінда Велі» («Чисте поле»). Вона розпочалася з потужної артилерійської підготовки по позиціях осетинських військ у першому і другому ешелонах оборони в районах Цхінвалі і населених пунктів Хетагурово, Зар, Пріс, Сарабук, Дменіс і Тліакан, по місцях дислокації силових структур Південної Осетії тощо. Грузинська армія раптовим і масованим артобстрілом за півдоби практично знищила перший ешелон оборони осетинської армії, зруйнувала деякі об'єкти цивільної інфраструктури, що призвело до певних втрат серед мирного населення. Столиця Південної Осетії виявилася не готовою до відбиття штурму, в осетинів було значно менше сил, вони оборонялися хаотично і грузинам вдалося взяти під свій контроль основні вулиці Цхінвалі.

8 серпня 2008 р. о 9:00 год. військово-політичне керівництво РФ прийняло рішення розпочати так звану «миротворчу операцію з примусу Грузії до миру». Цього ж дня, о 9 год. 30 хв. російською стороною були завдані бомбові удари по військових аеродромах і злітним смугам Вазіані, Марнеулі, Копітнарі та інших об'єктах військової інфраструктури Грузії та позиціях грузинських військ у районі Горі. Одночасно до Південної Осетії були введені дві російські батальйонно тактичні групи. Спільними зусиллями підрозділів російських і осетинських військ була організована надійна оборона Рокського тунелю і району Джаби. Російські частини приступили до придушення грузинської артилерії та блокування грузинських сіл, до знищення на висотах навколо Цхінвалі грузинських військ та артилерії. До 22:00 год. Російські війська взяли Цхінвалі під повний контроль. У ніч з 8 на 9 серпня 2008 р. російська авіація продовжувала наносити удари по об'єктах військової інфраструктури Грузії. Бомбардування зазнали аеродроми Копітнарі, Марнеулі, Олексіївка, Вазіані, зосередження грузинських військ у Кодорській ущелині, в районі Горі, Оні. 9 серпня 2008 р. о 8:54 год. президент РФ Д. Медведєв заявив, що російські військові «здійснюють операцію з примусу до миру».

У зв'язку з подіями у Південній Осетії парламент Грузії 9 серпня 2008 р. запровадив у країні військовий стан і оголосив загальну мобілізацію, однак проводити її не довелося. Протягом 9-10 серпня російські війська спільно з осетинськими збройними формуваннями повністю витіснили грузинські військові підрозділи з Тамарашені, Хетагурово, окраїн Цхінвалі та прилеглих висот. 10 серпня 2008 р. з Чечні підійшла 42-а дивізія, яка є повністю контрактним з'єднанням постійної готовності. У той же день літаки російських військово-повітряних сил атакували Верхню Абхазію, а підрозділи російських сухопутних військ спільно з абхазькими військовими формуваннями увійшли з території Абхазії до Грузії і зайняли міста Зугдіді та Сенакі, де захопили базу 2-ї піхотної бригади збройних сил Грузії. Успішним рейдом на Зугдіді та Сенакі була відновлена демілітаризована зона. Спротиву російсько-абхазькі війська майже не зустрічали, грузинська армія розпочала відступ на всіх фронтах. З першого дня «операції з примусу до миру» кораблі Чорноморського флоту РФ, з метою попередження можливих атак грузинських військово-морських сил з моря, блокували територію Абхазії та потопили 10 серпня один з чотирьох грузинських катерів, які підійшли надто близько до забороненої росіянами зони. Інші три катери відступили до місця базування в Поті, однак там були потоплені підрозділами російських повітряно-десантних військ. Надвечір 11 серпня 2008 р. російські війська вийшли на південні кордони Республіки Південна Осетія по всьому фронту, а в середині наступного дня передові частини російської армії увійшли в Горі. Під час «спецоперації» у тимчасово зайнятих Горі та Сенакі російські війська знищили або захопили більшу частину об'єктів військової інфраструктури, склади боєприпасів, озброєння та техніку грузинської армії.

Протягом 8-12 серпня 2008 р. російські військово-повітряні сили, маючи ніким не обмежену перевагу в повітрі, безкарно уражали грузинські війська, об'єкти військової інфраструктури в Грузії, органи управління. Вони бомбардували Сенакську і Хонську військові бази, а також військові й цивільні аеродроми Вазіані, Марнеулі, Копітнарі, міста Горі, Каврелі, Сенакі, села Цедісі Онського району, Чхалта у Верхній Абхазії, Коджорі. Масовані бомбардування російських військово-повітряних сил призвели до чисельних жертв не лише серед грузинських військових, але й серед мирного грузинського населення. Жителі грузинських сіл Південної Осетії стали біженцями, залишивши свої оселі. (Принагідно необхідно зауважити, що за переписом, який проводився 2015 р. самопроголошеними органами влади невизнаної з точки зору міжнародного права Республіки Південна Осетія, на території цієї республіки залишилося лише 3,9 тис. грузинів. Отже, у порівнянні з переписом 1989 р., кількість грузинів зменшилась там майже на 29 тис. осіб).

Після припинення вогню російські війська були передислоковані з «основної території» Грузії в адміністративні межі Південної Осетії. Та територія Південно-Осетинської автономної області, де переважно проживало грузинське населення і яка до 8 серпня 2008 р. контролювалася грузинською владою і грузинським миротворчим контингентом, не була повернена під контроль Тбілісі. 12 серпня 2008 р. РФ оголосила про успішне завершення операції з «примусу грузинської влади до миру».

З перших днів війни у Південній Осетії в західних засобах масової інформації постійно лунала критика на адресу Росії. Адміністрація США звинувачувала РФ у спробі повалити грузинське керівництво. При цьому Сполучені Штати як не підтверджували, так і не заперечували своєї причетності до підготовки Грузії для силового розв'язання грузино-осетинського конфлікту. Реакція країн Євросоюзу на агресію РФ була різною: від легких докорів до суворой критики, все залежало від рівня відносин конкретної країни з РФ. Однак, незважаючи на те, що Росія отримала військову перемогу під час п'ятиденної війни з пропорційно невідповідною за своїм потенціалом і розмірами Грузією, російська сторона прогала в інформаційній і дипломатичній війнах. Жодна з держав світу (якщо не брати до уваги Кубу), зокрема СНД, не підтримала російську агресію на територію суверенної Грузії, складовою частиною якої є Південна Осетія і Абхазія.

Головуюча в ЄС Франція долучилася до переговорів - спочатку в Москві, потім у Тбілісі, - намагаючись знайти формулу врегулювання. Її тодішній президент Н. Саркозі прибув 12 серпня 2008 р. до Москви і під час його зустрічі з президентом РФ Д. Медведєвим і прем'єр-міністром В. Путіним були погоджені заздалегідь заготовлені російською стороною шість пунктів мирного врегулювання, так званий План Медведєва-Саркозі: (1. Не вдаватися до застосування сили. 2. Остаточо припинити всі військові дії. 3. Вільний доступ до гуманітарної допомоги. 4. Збройні сили Грузії повертаються до місць їх

постійної дислокації. 5. Збройні сили РФ виводяться на лінію, що передувала початку бойових дій. 6. Початок обговорення майбутнього статусу Абхазії і Південної Осетії.). 13 серпня 2008 р. грузинська сторона прийняла вищеназваний план врегулювання конфлікту, однак президент Грузії М. Саакашвілі запропонував викласти пункти 5-й і 6-й у наступній редакції: «5. Збройні сили РФ виводяться на лінію, що передувала початку бойових дій. До створення міжнародних механізмів російські миротворчі сили вживають додаткові заходи безпеки» і «6. Створення міжнародних гарантій щодо забезпечення стабільності та безпеки в Південній Осетії та Абхазії». Застереження Грузії до пунктів 5 і 6 згаданого документу та їх нове формулювання було схвально сприйняте всіма заінтересованими сторонами і з 14 по 16 серпня 2008 р. план мирного врегулювання конфлікту (План Медведєва-Саркозі) підписали президенти РФ і Грузії та керівники Південної Осетії й Абхазії. План Медведєва-Саркозі схвалили 13 серпня 2008 р. міністри закордонних справ 27 країн Євросоюзу.

Для Росії закономірним результатом російсько-грузинської війни стало визнання нею незалежності Абхазії та Південної Осетії (укази президента РФ № 1260 і № 1261 від 26 серпня 2008 р.). До того ж російське керівництво посилалось на прецедент 2008 р. щодо Косова, яке, на думку росіян, мало не більше підстав претендувати на незалежність, ніж Південна Осетія й Абхазія. У відповідь на протиправні дії Росії Грузія розірвала з нею дипломатичні відносини та оголосила про свій вихід з СНД. Польща і країни Балтії наполягали на введенні санкцій проти Росії, однак Євросоюз їх не запровадив. Що стосується Росії, то вона з власної ініціативи заморозила у 2008 р. співробітництво з НАТО, зберігши, проте, взаємодію з альянсом по Афганістану. РФ не проводила демонстративних акцій проти НАТО та ЄС і заявляла при цьому про свою заінтересованість у добросусідських рівноправних відносинах.

5 вересня 2008 р. незалежність Південної Осетії та Абхазії визнала Нікарагуа, президентом якої з 2006 р. знову став Даніель Ортега. (Про це він заявив на урочистостях з нагоди 29-ї річниці Сандиністської народної армії, яка за підтримки Радянського Союзу боролася проти американського імперіалізму в 1970-1980-х рр.). Незалежність Південної Осетії та Абхазії визнали також інші сателіти РФ, зокрема Венесуела – 10 вересня 2009 р., Науру – 16 грудня 2009 р. і Тувалу – 19 вересня 2011 р. Однак Тувалу, після підписання 31 березня 2014 р. Протоколу про встановлення дипломатичних і консульських відносин та Меморандуму про співробітництво з Грузією, відкликала своє визнання Південної Осетії та Абхазії. Партнери Росії по ШОС і СНД зайняли вичікувальну позицію, заявивши про «розуміння» акцій Росії, однак ніхто з них не визнав незалежність Південної Осетії та Абхазії. 5 вересня 2008 р. у Москві, на саміті Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ), керівники держав-членів (Білорусі, Вірменії, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану та

Узбекистану) засудили дії Грузії в Південній Осетії і підтримали акції Росії. У питанні про визнання незалежності Абхазії та Південної Осетії вирішено було керуватися нормами міжнародного права та національними інтересами. Отже, незалежність Південної Осетії та Абхазії визнали лише 4 держави-члени ООН: РФ, Нікарагуа, Венесуела та Науру. Водночас решта держав світу (зокрема Україна) не визнають незалежний статус Південної Осетії та Абхазії і підтримують територіальну цілісність Республіки Грузія.

У цьому контексті необхідно також зауважити, що протягом 1993-2008 рр. Рада Безпеки ООН прийняла 32 резолюції (половинчасті через особливу позицію РФ як постійного члена цього головного органу ООН), що підтверджували налаштованість ООН до вирішення конфлікту шляхом розв'язання проблеми політичного статусу Південної Осетії та Абхазії з одночасним збереженням територіальної цілісності Грузії. Однак ці резолюції мали обмежений ефект унаслідок протилежних позицій сторін з цього питання та ролі Росії, яка, виходячи з своїх суто егоїстичних імперських амбіцій, не була заінтересована у справедливому вирішенні грузино-південноосетинського і грузино-абхазького конфліктів (весь подальший перебіг подій навколо цієї проблематики є тому підтвердженням).

У зв'язку з фактичними та правовими обставинами російсько-грузинського збройного конфлікту Республіка Грузія звернулася 12 серпня 2008 р. до Міжнародного Суду ООН з позовом проти Росії, звинувачуючи її в порушенні Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року. У ньому Грузія просила Суд розглянути справу по суті та зобов'язати Росію забезпечити права її громадян у Південній Осетії та Абхазії «від насильницьких актів дискримінації з боку російських збройних сил, які діють у співробітництві з сепаратистськими бойовиками...». Російська сторона відстоювала позицію, що позов Грузії не підпадає під юрисдикцію Міжнародного Суду ООН, оскільки з фактичних обставин позов не стосується зазначеної Конвенції, а його предметом є питання правомірного і пропорційного застосування сили та територіальної цілісності держав. Російська сторона заперечувала також відповідність позову Грузії міжнародно-правовим критеріям уведення судами тимчасових заходів. 15 листопада 2008 р. Міжнародний Суд ООН прийняв проміжне «Рішення про обрання тимчасових заходів», у якому зобов'язав обидві сторони вжити заходи для припинення порушень Конвенції, а також закликав їх утриматися від будь-яких актів расової дискримінації та дій, що можуть спричинити ескалацію конфлікту. Грузія заявила про намір добиватися розгляду свого позову проти Росії в Міжнародному Суді ООН, а також подати позов проти неї у Міжнародний кримінальний суд. 23 жовтня 2008 р. Грузія прийняла Закон «Про окуповані території», до яких віднесла Абхазію та Південну Осетію. 1 квітня 2011 р. Міжнародний Суд ООН постановив, що він не наділений юрисдикцією для розгляду позову Грузії проти Росії [10, с. 526–528]. Отже, для прийняття такого

«відповідального» рішення Міжнародному Суду ООН знадобилося майже три роки. З приводу цього можна довго кепкувати і водночас необхідно усвідомлювати, що Україна також може зіткнутися з чимось подібним у міжнародних судових інстанціях, судді яких досить часто є не стільки видатними юристами (хоча їм зазвичай це приписують), скільки політично й ідеологічно заангажованими особами, які керуються як національними інтересами країн їх громадянства, так і політичною кон'юнктурою на міжнародній арені.

Повертаючись до Росії, необхідно зазначити, що наступним її кроком стало встановлення 9 вересня 2008 р. з Південною Осетією та Абхазією дипломатичних відносин на рівні посольств. РФ, зважаючи на нові реалії, стала вибудовувати з ними відносини, насамперед у військово-політичній сфері, а також продовжувати участь у пост конфліктному врегулюванні. 17 вересня 2008 р. РФ підписала договори про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу з Південною Осетією та Абхазією. У цих договорах, крім іншого, сторони зобов'язалися докладати спільних зусиль з метою протидії актам агресії з боку інших (читай – Грузії – *М.О.*) держав. 8 жовтня 2008 р. Росія вивела усі миротворчі пости з території Грузії в зонах грузино-осетинського і грузино-абхазького конфліктів. Це було передбачено Планом Медведева-Саркозі, згідно з яким зону безпеки російські миротворці повинні були залишити до 10 жовтня 2008 р.

На підставі договору між РФ і Південною Осетією про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу від 17 вересня 2008 р., Росія гарантує Південній Осетії військову допомогу та розміщує свої військові бази та війська на території цієї республіки. У Південній Осетії російська військова база розташована в двох місцях, на відстані близько 20 км одна від одної. Особовий склад мотострілецької бригади Північно-Кавказького військового округу знаходиться на базах у Джаві та Цхінвалі з метою прикриття доріг на Рокський тунель і Мамісонську ущелину. Складність забезпечення названих військових баз полягає в тому, що Південна Осетія відокремлена від Росії Двалетським хребтом і сполучення між ними забезпечується лише завдяки Рокському тунелю, хоча запасні шляхи можливо створити й через Мамісонську ущелину.

За названим вище договором про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу Росія визнала правомірність подвійного громадянства мешканців Південної Осетії (станом на 2015 р. там проживає 53,4 тис. осіб, з них 48,1 тис. осетинів, 3,9 тис. грузинів, решта – переважно росіяни). Більша частина населення і більшість пенсіонерів Південної Осетії є громадянами РФ і отримують російську пенсію.

Перспективним напрямком економічного співробітництва між РФ і Південною Осетією є освоєння родовищ корисних копалин в республіці, яка має також нафту і газ, ртуть, мідь, сірчаний колчедан, нефрит, нікель. Одним з найбільших в СНД є Квайсінський рудний район, де є запаси олово-цинкової

руди. На Джавському родовищі видобувають вапняк, на Цхінвальському, Гуфті-Джавському, Елбакітському, Пацінському – пісчано-гравійну суміш. Південна Осетія має багатий потенціал для розвитку гідроенергетики, в неї багато лікувальних мінеральних джерел. У республіці є умови для розвитку легкої, харчової промисловості, агропромислового комплексу, деревообробки, виробництва будівельних матеріалів, машинобудування тощо. З російського бюджету виділяються кошти для відновлення і створення інфраструктури. Населення Південної Осетії отримує від РФ будівельні матеріали, техніку та обладнання для будівництва й відновлення зруйнованих під час війни об'єктів. Росія допомогла Південній Осетії відновити зруйновані війною засоби зв'язку та телетрансляцію, встановити супутникові антени для доступу в Інтернет у школах Цхінвалі та інших населених пунктів республіки [11, с. 178-211].

Завершуючи огляд грузино-південноосетинського конфлікту та впливу на нього Росії, необхідно наголосити, що політика РФ щодо цієї грузинської автономії змінювалася на тлі неухильного погіршення російсько-грузинських відносин. У 1990-х рр., після розпаду Радянського Союзу, Південний Кавказ (як, до речі, і решта регіонів ближнього зарубіжжя) не розглядався російським керівництвом як пріоритетний напрям російської зовнішньої політики. У той час пріоритетними вважалися орієнтація на Захід і налагодження за всяку ціну відносин з ним. Однак в умовах поступального розширення НАТО на Схід, активності США в розповсюдженні свого впливу на колишні радянські республіки, особливо на республіки Закавказзя та Центральної Азії, змінювалася і політика керівництва Росії, що нагадувала коливання маятника. Після розпаду СРСР Росія перебувала в глибокій економічній і політичній кризі, що посилювалася напруженістю на Північному Кавказі, військовими діями у Чечні, осетино-інгушським конфліктом тощо.

Мінливість лінії поведінки російського керівництва на кавказькому напрямку пояснювалася і суб'єктивними причинами: негативним ставленням до З. Гамсахурдії, позитивним до Е. Шеварднадзе. Прихід до влади М. Саакашвілі з його проамериканською, антиросійською лінією зовнішньої політики та войовничою риторикою, коли стало очевидним військове зіткнення, вплив масової підтримки північнокавказькими народами «бунтівних» Абхазії та Південної Осетії, зростаюче заохочення антиросійської політики Грузії західними країнами та США, а також визнання Заходом у лютому 2008 р. незалежності Косова всупереч позиції Росії - все це зробило кавказьку політику російського керівництва більш виразною і послідовною.

Намагання Грузії щодо силового розв'язання грузино-південноосетинського і грузино-абхазького конфліктів спонукали Росію використати ситуацію на свою користь та вжити під приводом захисту російськомовного населення рішучі силові дії проти грузинської армії, а потім після закінчення серпневої п'ятиденної російсько-грузинської війни визнати 26 серпня 2008 р. незалежність Південної Осетії та Абхазії.

На початку жовтня 2012 р. у Грузії відбулися чергові парламентські вибори. Їх результати стали для багатьох несподіваними не лише всередині країни, але й за кордоном. Правляча партія «Єдиний національний рух» програла коаліції на чолі з опозиційною партією «Грузинська мрія». Це був надзвичайно важливий момент у грузинській історії, оскільки після розпаду СРСР у Грузії до влади вперше прийшли сили опозиції не шляхом державного перевороту, а в результаті виборів. Серед причин, що сприяли перемозі опозиційних сил, можна виділити і суперечливі результати реформ, і елітарний стиль правління, і високий рівень бідності більшої частини грузинського населення.

При цьому грузинська опозиція за час свого майже 12-ти річного перебування при владі все більше віддаляється від курсу на європейську і північноатлантичну інтеграцію та вибудовує тіснвідносини з РФ, насамперед для вирішення нагальних соціально-економічних проблем, що накопичилися у грузинському суспільстві за роки незалежності. Водночас офіційному Тбілісі з кожним днем стає все складніше поєднувати лінії у відносинах з Москвою з одного боку, та Брюсселем і Вашингтоном – з іншого. Очевидна орієнтація сучасного грузинського керівництва на Росію, як свідчать останні події в Грузії, розколола грузинське суспільство, значна частина якого, особливо молодь, підтримує західні цінності та справедливую боротьбу українського народу проти російської агресії. Цей не дивно, адже у грузинів ще ятяться рани після російської збройної агресії 2008 р. і фактичної втрати Південної Осетії та Абхазії. Враховуючи високий рівень російської присутності (насамперед військової) у названих і формально належних Грузії регіонах, можна прогнозувати, що в недалекому майбутньому Росія поглине Південну Осетію (так само як і Абхазію) та включить її «на прохання осетинів» до свого складу в якості ще одного суб'єкта федерації, а колективний Захід у відповідь на це в черговий раз висловить свою «глибоку стурбованість».

Список використаних джерел та літератури

1. Закон СССР от 3 апреля 1990 г. № 1409 – I «О порядке разрешения вопросов, связанных с выходом союзной республики из Союза ССР». URL: <http://cominf.org/node/114206241610>
2. Дипломатический вестник. 1992. № 13-14. С. 29.
3. Бюллетень международных договоров. 1993. № 8. С. 25.
4. Бюллетень международных договоров. 1994. № 7. С. 50.
5. Дипломатический вестник. 1994. № 21-22. С. 52.
6. Дипломатический вестник. 1995. № 8. С. 76.
7. Дипломатический вестник. 1996. № 1. С. 27.
8. Дипломатический вестник. 1996. № 6. С. 52.
9. Захаров В.А., Арешев А.Г. Признание независимости Южной Осетии и Абхазии: История, политика, право. М.: МГИМО (У) МИД России, 2008. 359 с.
10. Безрученко В.І. Південна Осетія. *Енциклопедія міжнародного права* : У 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 3. М-Я К.: Академперіодика, 2019. С. 526-528.

11. Блищенко В.И., Солнцева М.М. Кризисы и конфликты на постсоветском пространстве: Научное издание. М.: ЗАО Издательство «Аспект Пресс», 2014. 304 с.

References

1. Zakon SSSR ot 3 aprelya 1990 g. No. 1409 – I “O poryadke razresheniya voprosov, svyazannykh s vykhodom soyuznoy respubliki iz Soyuza SSR”. [Online]. Available from: <http://cominf.org/node/114206241610> [In Russian].
2. Diplomaticheskii vestnik. (1992), 13-14, p. 29. [In Russian].
3. Byulleten' mezhdunarodnykh dogovorov. (1993), 8, p. 25. [In Russian].
4. Byulleten' mezhdunarodnykh dogovorov. (1994), 7, p. 50. [In Russian].
5. Diplomaticheskii vestnik. (1994), 21-22, p. 52. [In Russian].
6. Diplomaticheskii vestnik. (1995), 8, p. 76. [In Russian].
7. Diplomaticheskii vestnik. (1996), 1, p. 27. [In Russian].
8. Diplomaticheskii vestnik. (1996), 6, p. 52. [In Russian].
9. Zakharov, V.A., Areshev, A.G. (2008). *Priznaniye nezavisimosti Yuzhnoy Osetii i Abkhazii: Istoriya, politika, pravo*. Moskva: MGIMO (U) MID Rossii. [In Russian].
10. Bezruchenko, V.I. (2019). *Pivdenna Osetiya. Entsyklopediya mizhnarodnoho prava: U 3 t. / redkol.: Yu.S. Shemshuchenko, V.N. Denysov (spivholovy) ta in.; Instytut derzhavy i prava im. V.M. Kores'tkoho NAN Ukrainy. T. 3. M-YA*. Kyiv: Akadempriodyka, pp. 526-528. [In Ukrainian].
11. Blishchenko, V.I., Solntseva, M.M. (2014). *Krizisy i konflikty na postsovetском prostranstve: Nauchnoye izdaniye*. Moskva: ZAO Izdatel'stvo “Aspekt Press”. [In Russian].

Otrosh M. The History of the Emergence and Current State of the Georgian-South Ossetian Conflict.

The article examines the causes of the Georgian-South Ossetian conflict, shows the phases of its development and its current state. The Georgian-South Ossetian confrontation began during the period of the existence of the USSR. It turned into an armed conflict in 1991-1992, which ended with the defeat of Georgian troops and the establishment of control over the territory of this autonomous region by South Ossetia with the help of military support from Russia. Since that time, South Ossetia has become a de facto independent state, which is practically outside the power of the Georgian government.

After that, a long-term negotiation process began, which, unfortunately, did not bring the desired results in the settlement of the Georgian-South Ossetian conflict. In view of this, in August 2008, Georgia made an unsuccessful attempt to restore control over South Ossetia by force. This led to a five-day Russian-Georgian armed conflict, during which South Ossetia, with the help of the Russians, established complete control over its entire territory. Shortly after that, South Ossetia was recognized as an independent state by the Russian Federation and some of its satellites, and Russian military personnel began to be stationed practically throughout the territory of this former South Ossetian autonomous region.

Despite this development, Georgia rightfully considers South Ossetia its territory occupied by Russia. The absolute majority of the world's states, including Ukraine, support the territorial integrity of the Republic of Georgia, a constituent part of which is the former South Ossetian Autonomous Region. Given the high level of Russian presence in South Ossetia, it can be predicted that in the near future Russia will completely absorb this Georgian territory and include it “at the request of the Ossetians” as another subject of the federation.

Keywords: South Ossetia, Georgia, Georgian-South Ossetian confrontation, Georgian-South Ossetian armed conflict of 1991-1992, negotiation process on settlement of the Georgian-South Ossetian conflict, five-day Russian-Georgian armed conflict of 2008, Russian military presence in South Ossetia.